

Tavuk Eti Tüketimini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Ankara İli Örneği

Merve Ayyıldız^{1*}, Adnan Çiçek²⁺

¹Tarım Ekonomisi Bölümü, Ziraat Fakültesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Yozgat, Türkiye

²Tarım Ekonomisi Bölümü, Ziraat Fakültesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, Türkiye

*SorumluYazar: merve.ayyildiz@yobu.edu.tr

+Konuşmacı: adnan.cicek@gop.edu.tr

Sunum/Paper Tipi: Oral / Full Paper

Özet – Sağlıklı bir yaşamın önemli koşullarından olan yeterli ve dengeli beslenme için gereksinim duyulan enerji, protein, vitamin ve minerallerin karşılanmasında hayvansal gıdalar ilk sırada yer almaktadır. Tavuk eti fiyatının kırmızı ete oranla düşük olması nedeniyle et tüketimi içinde gittikçe artan bir eğilim göstermektedir. Tavuk eti tüketiminde, tüketicinin geliri ve tavuk eti fiyatı önemli olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra tavuk eti tüketim miktarını etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Bu bağlamda tüketicilerin tavuk eti tüketim alışkanlıklarının ve tüketici tercihlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi önemlidir. Bu amaç doğrultusunda, gelir düzeyinin farklı olduğu Ankara ili Mamak ve Çankaya ilçelerinde 140 tüketicinin ile yapılan anketlerden elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, hane halkının ortalama aylık geliri Mamak ilçesinde 4.452,4 TL iken, Çankaya ilçesinde bu rakam 7.964,3 TL'ye ulaşmaktadır. Kişi başına tavuk eti tüketim miktarının ilçelere göre değişim gösterdiği ve bu değişime etki eden en temel unsurun gelir olduğu belirlenmiştir. Buna göre Çankaya ilçesi ile kıyaslandığında daha düşük gelire sahip olan Mamak ilçesindeki tüketicilerin yıllık tavuk eti tüketimi 14,18 kg iken, Çankaya ilçesinde 28,22 kg'dır. Ancak tüketim yapısı detaylı olarak ele alındığında et tüketimi içerisinde oransal olarak tavuk eti tüketiminin, gelir düzeyi daha düşük olan Mamak ilçesinde (%38,24) Çankaya ilçesine (%30,60) göre daha yüksek bulunmuştur. Diğer yandan daha düşük gelir düzeyine sahip olan Mamak ilçesindeki tüketicilerin tavuk etindeki fiyat değişimlerine daha duyarlı olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler – Tavuk Eti, Tüketim Alışkanlığı, Tüketici Geliri, Fiyat Duyarlılığı, Ankara

Determination of Factors Effecting Chicken Meat Consumption: The Case of Ankara Province

Abstract – Animal foods take the first place in meeting the energy, protein, vitamins and minerals needed for adequate and balanced nutrition which are important conditions of a healthy life. As the price of chicken meat is low compared to red meat prices, it increases the share of chicken meat in meat consumption. It is known that consumption of chicken meat and the price of chicken meat are important in the consumption of chicken meat. In addition, there are many factors affecting the amount of chicken meat consumption. In this context, it is important to determine the consumption habits of consumers and factors affecting consumer preferences. For this purpose, the data obtained from the surveys conducted with 140 consumers in the Mamak and Çankaya districts of Ankara province, where the income level is different, were evaluated. According to the findings, while the average monthly income of households is 4452.4 TL in Mamak district, it reaches 7964.3 TL in Çankaya district. It is determined that consumption of chicken meat per capita varies according to districts and income is the most basic factor effecting this change. Accordingly, the annual consumption of chicken meat in Mamak district, which has a lower income compared to Çankaya district, is 14.18 kg, while it is 28.22 kg in Çankaya district. However, when the consumption structure is considered in detail, it is found that the proportion of chicken meat consumption in meat consumption is higher in Mamak district (38.24%) than in Çankaya district (30.60%). On the other hand, consumers in Mamak district, which has lower income levels, can be said to be more sensitive to price changes in chicken meat.

Keywords- Chicken Meat, Consumption Habit, Consumer Revenue, Price Sensitivity, Ankara Province

I. GİRİŞ

Sağlıklı bir yaşam yeterli ve dengeli beslenme ile mümkündür. Yeterli ve dengeli beslenme için gereksinim duyulan enerji, protein, vitamin ve minerallerin karşılanmasında hayvansal gıdalar ilk sırada yer almaktadır [1]. Tavuk etinin az yağlı, protein ve vitamin bakımından yüksek, mineraller açısından zengin ve kırmızı ete oranla fiyatının ucuzluğu nedeniyle dünya et tüketimi içinde tavuk

etinin payı gittikçe artan bir eğilim göstermektedir. Kanatlı eti (yaklaşık %90'mı tavuk eti) talebi artmaya devam etmektedir. Dünyada 2000 yılında kişi başına düşen kanatlı eti tüketim miktarı 6.7 kg iken %39.2 oranında artarak 2015 yılında 13.5 kg yükselmiştir. 2000 yılında dünyada kişi başına düşen toplam et miktarının %32.9'unu kanatlı eti oluştururken, 2015 yılında bu oran %39.6'ya yükselmiştir. OECD ve FAO'nun 2016 yılında yayınladıkları raporda;

kanatlı eti tüketiminin gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde artmaya devam edeceği, dünya genelinde 2016-2025 döneminde kişi başına düşen toplam et tüketiminin yaklaşık yarısının kanatlı eti tüketimi tarafından karşılanacağı öngörülmektedir [2].

Dünyada tavuk eti üretim miktarı 2014 yılından sonra 100 milyon tonu aşmış bulunmaktadır. Buna ilişkin veriler Çizelge 1’de görülmektedir. Tavuk etinin dış ticareti de önemli boyutlardadır. 2018 yılında dünya tavuk eti üretiminin %13,3’ü oranında ihracat söz konusudur.

Çizelge1. Dünya Tavuk Eti Verileri (bin ton)

	2014	2015	2016	2017	2018
Üretim ¹	97.610	100.675	103.866	106.925	109.056
Tüketim ²	95.628	98.555	102.596	105.259	106.999
İthalat ³	11.285	11.835	12.265	12.339	12.469
İhracat ³	13.267	13.955	13.535	14.005	14.526

[3] Tarım ve Orman Bakanlığı, TEBGE,2019 (¹/FAO ²/ Trade Map, ³/TEPGE Hesaplamaları)

Türkiye tavuk eti üretimi son yıllarda büyük gelişmeler kaydetmiş ve iç tüketimi karşılamanın yanında önemli bir ihracatçı ülke konumuna gelmiştir (Çizelge 2). Türkiye’nin tavuk eti ithalatı bulunmamaktadır. Kişi başına en fazla tavuk eti tüketilmekte olup 2017 yılı kişi başına tavuk eti tüketimi 21.4 kg olarak gerçekleşmiştir. Dünyada kişi başına tavuk eti tüketimi ise 34,7 kgdır.

Çizelge2. Türkiye Tavuk Eti Verileri (bin ton)

	2014	2015	2016	2017	2018 ⁴
Üretim ¹	1.894.669	1.909.276	1.879.019	2.136.734	1.985.044
Tüketim ³	1.498.221	1.576.157	1.564.701	1.735.755	1.574.222
İthalat ^{1,2}	317	887	85	2.752	5.526
İhracat ¹	396.765	334.006	314.402	403.731	416.348
İhracat/Üretim (%)	20,9	17,5	16,7	18,9	*5
Kişi Başına Tüketim (kg)	19,3	20,0	19,6	21,4	*5

[3] Tarım ve Orman Bakanlığı, TEBGE,2019 (TÜİK, ¹/020711, 020712, 020713, 020714 GTİP alınmıştır. ²/Türkiye’nin tavuk eti ithalatı bulunmamakta olup; mevcut veriler iptal ve iadelerden oluşmaktadır. ³/TEPGE hesaplamasıdır. ⁴/11 aylık veridir. *5/Veriler 11 aylık olduğu için hesaplanmamıştır.

Bir toplumun gıda talebi ve tüketim alışkanlıkları ürünlerin kalitesine, fiyat ve hijyen özelliklerine, ülkedeki milli gelir dağılımına, tüketicinin eğitimine, gelir düzeyine, cinsiyet, yaş ve kültür farklılıklarına, besin ile ilgili bilgi ve deneyimler gibi faktörlere bağlı olarak değişebilmekte ve kompleks bir yapıya sahip bulunmaktadır [4-5]. Türkiye’de tüketiciler sığır eti tercih etse de, yüksek fiyatlar tüketimini sınırlamaktadır. Bu yüzden Türkiye’de en çok tavuk eti tüketilmektedir. Bu tüketim artışının, kişi başına tüketim artışından ziyade nüfus artışına bağlı olduğu düşünülmektedir [6]. Ancak tüketim ilişkili veriler ile yapılan araştırmalar incelendiğinde farklı gelir düzeyine sahip kesimlerde gelir düzeyine bağlı artış ve azalışların tavuk eti tüketimini etkilediği söylenebilir. Türkiye’de 2013 yılında 18,3 kg olan kişi başına tavuk eti tüketimi 2017 yılında 21,4 kg olarak gerçekleşmiştir [2]. Bu artışta nüfus artışı, gelir artışı, kırmızı et fiyatları gibi birçok faktörün etkisi bulunmaktadır.

Bu araştırmada gelir düzeyinin farklı olduğu Ankara ili Mamak ve Çankaya ilçelerinde tavuk eti tüketimi ve tüketim ile ilgili birçok konu karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırmanın materyalini anket yöntemi ile elde edilen veriler

oluşturmaktadır. İlçelerin seçimi gayeli olarak belirlenmiştir. Coğrafi olarak birbirine komşu olan ilçelerde, gelir farklılığının tavuk eti tüketimine ve tüketici tercihlerine etkisi araştırılmaya çalışılmıştır. Her iki ilçede 70 adet olmak üzere toplam 140 anket yapılmıştır. Anket çalışması sonucu elde edilen veriler karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

II. ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmada öncelikle tüketicilere ve ailelerine ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir. Anketler ailede tüketim harcamalarını gerçekleştiren kişiler ile yapılmıştır. Anket yapılan kişilerin yaş ortalaması Mamak ilçesinde 40,9 iken Çankaya ilçesinde 38,1’dir.

Çizelge 3. Demografik Bilgiler

		Mamak		Çankaya	
		Frekans	%	Frekans	%
Cinsiyet Durumu	Kadın	48	68,6	32	45,7
	Erkek	22	31,4	38	54,3
Eğitim Durumu	İlkokul/Ortaokul	27	38,57	7	10,0
	Lise/Ön Lisans	23	32,86	17	24,2
	Lisans/ Yüksek Lisans	20	28,57	46	65,7
Meslek	Esnaf	3	4,29	10	14,2
	Serbest Meslek	11	15,71	5	7,14
	Öğrenci	3	4,29	2	2,86
	Ev Hanımı	22	31,43	6	8,57
	Memur	20	28,57	41	58,5
	Emekli	5	7,14	3	4,29
	İşçi	6	8,57	3	4,29
Yaş Ortalamaları (yıl)		40,94		38,07	
Hane Birey Sayısı Ortalamaları (kişi)		3,08		2,98	

Eğitim düzeyi Çankaya ilçesinde yaşayan tüketicilerde daha yüksektir. Mamak ilçesinde ev hanımı, memur ve esnaflar oransal olarak daha fazla iken, Çankaya ilçesinde memur ve esnafların oranı ön plana çıkmaktadır. Hanede yaşayan kişi sayısı Mamak ilçesinde 3,08 ve Çankaya ilçesinde 2,98 olarak belirlenmiştir.

Mamak ilçesinde yaşayan ailelerin ortalama aylık geliri 4.451,4 TL iken, Çankaya ilçesinde daha yüksektir (7.964,3 TL). Bunun sonucu olarak toplam harcamalar ile gıda harcamaları Çankaya ilçesinde daha fazladır (Çizelge 4).

Çizelge 4. Aile Geliri ve Harcamalar

	Mamak	Çankaya
Ortalama Aylık Gelir	4.451,4	7.964,3
Ortalama Aylık Harcama	3.512,1	5.302,8
Ortalama Aylık Gıda Harcaması	952,8	1.980,0

Tüketici ailelerinde kişi başına et tüketim miktarları Çizelge 5’de verilmiştir. Buna göre Mamak ilçesinde yıllık toplam et tüketimi 37,09 kg iken, Çankaya ilçesinde 92,25 kg dır. Tavuk eti tüketimi ise Mamak ilçesinde 14,18 kg, Çankaya ilçesinde ise 28,22 kg olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde kırmızı et ve balık eti tüketimleri Çankaya ilçesinde daha yüksektir. Genel olarak ifade etmek gerekirse, et tüketimi gelir düzeyi ile yakından ilişkilidir.

Çizelge 5. Et ve Et Ürünlerinin Tüketim Miktarı (kişi başına, kg/yıl)

Et çeşitleri		Mamak		Çankaya	
		kg/yıl	%	kg/yıl	%
Kırmızı Et	Sığır Eti	13,63	-	42,12	-
	Koyun Eti	1,71	-	6,72	-
	Sucuk, Pastırma	1,51	-	3,58	-
	Toplam	16,87	45,48	52,42	56,83
Tavuk Eti		14,18	38,24	28,22	30,60
Balık Eti		5,92	15,97	11,47	12,44
Diğer		0,11	0,31	0,12	0,13
Toplam Et		37,09	100,0	92,25	100,0

Yapılan benzer araştırmalarda kişi başına yıllık tavuk eti tüketimi Bingöl ilinde ortalama 28.4 kg [7] ve Yozgat kent merkezinde 20.63 kg [8] olarak hesaplanmıştır.

Toplam et tüketimi içerisinde kırmızı et tüketiminin yeri oldukça fazladır. Gerek bütçe imkanları gerekse beslenme

Çizelge 6. Son Yıllarda Kırmızı Et Tüketim Miktarındaki Değişim Durumu ve Nedenleri

Kırmızı Et Tüketim Miktarındaki Değişim Durumu ve Nedenleri		Mamak			Çankaya		
		F	Kendi içinde (%)	Genel (%)	F	Kendi içinde (%)	Genel (%)
Evet	Azaldı	31		55,7	55,7		44
	Arttı	8	6				
	Toplam	39	50				
Hayır		31		44,3	20		28,6
Azalma Nedenleri	Kırmızı et fiyatlarının artması	19	61,3	27,1	32	72,7	45,7
	Gelir yetersizliği	3	9,7	4,3	3	6,8	4,3
	Sağlık sorunları	3	9,7	4,3	0	0,0	0,0
	Hijyen koşulları-güvenilirlik yetersizliği	5	16,1	7,1	6	13,6	8,6
	Diğerleri	1	3,2	1,4	3	6,8	4,3
Artış Nedenleri	Kırmızı et fiyatlarının azalması	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
	Gelir artışı	2	25,0	2,9	3	50,0	4,3
	Et kalitesinin artması	1	12,5	1,4	0	0,0	0,0
	Sağlık açısından yararlı	2	25,0	2,9	0	0,0	0,0
	Diğerleri	3	37,5	4,3	3	50,0	4,3

Son yıllarda tavuk eti tüketim miktarında da değişimler olduğu görülmektedir (Çizelge 7). Mamak ilçesinde yaşayan tüketicilerin %31,4'ü, Çankaya ilçesinde yaşayanların ise 58,6'sı son yıllarda tavuk eti tüketimlerinin arttığını veya azaldığını ifade etmişlerdir. Azaldığını belirtenlerin oranı her iki ilçede de daha fazladır. Azalma nedeni olarak tavuk eti fiyatlarının artması ve hijyen koşulları ile güvenilirlik

açısından önemi dikkate alındığında son yıllarda kırmızı et tüketimindeki değişimin ortaya konulması gerekir. Mamak ilçesindeki tüketicilerin %55,7'si son yıllarda kırmızı et tüketim miktarının değiştiğini (arttığını veya azaldığını) belirtirken bu oran Çankaya ilçesinde %71,4 olarak belirlenmiştir (Çizelge 6). Her iki ilçede de son yıllarda kırmızı et tüketiminin azaldığını belirten tüketicilerin oranı daha yüksektir. En önemli azalma nedenleri arasında her iki ilçede de kırmızı et fiyatlarındaki artış ile hijyen koşulları ve güvenilirlik yetersizliği ön plana çıkmaktadır. Kırmızı et tüketiminin arttığını belirtenlerin nedenleri arasında gelir artışı ve sağlık açısından yararlı olması dikkati çekmektedir.

yetersizliği ön plana çıkmaktadır. Bu durum kırmızı et fiyatlarının azalmasının nedenleri ile örtüşmektedir. Son yıllarda tavuk eti tüketiminin arttığını belirtenlerin en önemli nedeni olarak Mamak ilçesinde sağlık sorunu nedeniyle kırmızı et yerine tavuk eti tüketildiği, Çankaya ilçesinde ise geliri azaldığı için tavuk etine yönelim ön plana çıkmaktadır.

Çizelge 7. Son Yıllarda Tavuk Eti Tüketim Miktarındaki Değişim Durumu ve Nedenleri

Tavuk Eti Tüketim Miktarındaki Değişim Durumu ve Nedenleri		Mamak			Çankaya		
		F	Kendi içinde (%)	Genel (%)	F	Kendi içinde (%)	Genel (%)
Evet	Azaldı	20		31,4	31,4		41
	Arttı	5	5				
	Toplam	25	46				
Hayır		45		68,6	24		41,4
Azalma Nedenleri	Tavuk eti fiyatlarının artması	5	25,0	7,1	17	41,5	24,3
	Gelir yetersizliği	1	5,0	1,4	3	7,3	4,3
	Gelir arttığı için kırmızı et-balık eti tüketiyor	2	10,0	2,9	1	2,4	1,4
	Sağlık sorunları	2	10,0	2,9	1	2,4	1,4
	Hijyen koşulları ve güvenilirlik yetersizliği	10	50,0	14,3	16	39,0	22,9
	Diğerleri	0	0,0	0,0	3	7,3	4,3
Artış Nedenleri	Tavuk eti fiyatlarının azalması	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
	Gelir artışı	0	0,0	0,0	1	20,0	1,4
	Et kalitesinin artması	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0
	Gelir azaldığı için tavuk etini daha çok tüketiyor	1	20,0	1,4	2	40,0	2,9
	Sağlık sorunu nedeniyle tavuk eti tüketiyor	3	60,0	6,8	0	0,0	0,0
	Diğerleri	1	20,0	1,4	2	40,0	2,9

Tüketicilerin tavuk eti satın alırken birçok konuyu önemsedikleri belirlenmiştir (Çizelge 8). Bunların bazıları

daha fazla ön plana çıkmaktadır. Ön plana çıkan faktörler arasında; etin tazeliği, hijyen şartları, fiyat etiketi, ambalajlı

olması, rengi ve yağlı olup olmaması, sağlıklı olduğuna dair garanti olması ve satın alma yeri dön plana çıkmaktadır. Yapılan 5'li Likert ölçeklemesinde en düşük puana sahip olan faktör reklam ve promosyon olması ile uzmanlar tarafından önerilmiş olması gelmektedir. Her iki ilçede de benzer faktörlere dikkat edildiği belirlenmiştir.

Çizelge 8. Tüketicilerin Tavuk Eti Satın Alırken Bazı Faktörleri Önemseme Durumu

Faktörler	Hiç Önemli Değil		Önemli Değil		Ne Önemli Ne Önemli		Önemli		Çok Önemli		Likert Puanı	
	Çnky	Mmk	Çnky	Mmk	Çnky	Mmk	Çnky	Mmk	Çnky	Mmk	Çnky	Mmk
	%											5'li ölçek
Fiyat	14,3	5,7	10,0	8,6	14,3	14,3	38,6	44,3	22,9	24,3	3,32	3,75
Orijin (hangi bölgede yetiştirildiği)	2,9	2,9	14,3	10,0	24,3	21,4	30,0	44,3	28,6	20,0	3,67	3,69
Beslenme şekli (kümes-açık alan)	2,9	0,0	11,4	12,9	27,1	18,6	27,1	37,1	31,4	27,1	3,72	3,82
İrki	12,9	2,9	17,1	30,0	28,6	25,7	18,6	22,9	22,9	15,7	3,21	3,19
Yağlı olup olmaması	1,4	0,0	5,7	7,1	8,6	8,6	41,4	47,1	42,9	35,7	4,18	4,13
Etin rengi	0,0	0,0	0,0	0,0	1,4	4,3	41,4	40,0	57,1	52,9	4,55	4,50
Ambalajlı olması	0,0	0,0	2,9	1,4	8,6	8,6	50,0	54,3	38,6	34,3	4,24	4,23
Satın alınan yer (kasap market vs)	1,4	0,0	7,1	2,9	10,0	11,4	44,3	47,1	37,1	35,7	4,08	4,19
Fiyat etiketli olması	0,0	0,0	7,1	2,9	20,0	12,9	37,1	50,0	35,7	32,9	4,01	4,14
Tazeligi	0,0	1,4	0,0	0,0	2,9	4,3	25,7	32,9	71,4	60,0	4,68	4,52
Etin sağlıklı olduğuna dair garanti	1,4	0,0	4,3	1,4	4,3	11,4	44,3	44,3	45,7	41,4	4,28	4,27
Ekolojik / organik et olması	0,0	5,7	22,9	11,4	17,1	27,1	30,0	27,1	28,6	25,7	3,65	3,57
Reklam / promosyon olması	31,4	10,0	38,6	42,9	10,0	22,9	11,4	12,9	8,6	7,1	2,27	2,62
Uzmanlar tarafından önerilmiş olması	18,6	1,4	32,9	18,6	11,4	22,9	24,3	40,0	12,9	12,9	2,80	3,46
Erişebilirlik	2,9	0,0	4,3	10,0	20,0	24,3	48,6	37,1	24,3	25,7	3,87	3,80
Hijyen şartları	0,0	0,0	0,0	1,4	0,0	4,3	31,4	32,9	68,6	55,7	4,68	4,51

Yapılan başka bir araştırmada ise tüketicilerin tavuk eti satın alırken % 40,2'si etin hijyenik şartlara sahip olmasına, % 22,2'si dini kurallara uygun kesilmesine, % 16'sı ürünlerin taze olmasına, % 7'si ucuz olmasına, % 4'ü veteriner kontrolünün yapıyor olmasına, % 2,8'i etçi tür olmasına, % 2,8'i tavuk etinin yağ oranına, % 1,2'i görüntüsüne ve % 1'i kokusuna önem verdiklerini söylemişlerdir [9].

Mamak ve Çankaya ilçesindeki tüketicilerin önemli bir çoğunluğu tavuk eti fiyatının, kalitesinin, tat ve tazeliklerinin geçmiş yıllarda daha iyi olduğunu belirtirken, etiketleme ve ambalajlamanın günümüzde daha iyi olduğunu belirtmişlerdir (Çizelge 9).

Çizelge 9. Tavuk Eti Satın Alırken Son Yıllarda Bazı Konulardaki Değişim Durumu

	Mamak					
	Her Hangi Bir Değişme Olmadı		Geçmişte Daha İyiydi		Şimdi Daha İyi	
	F	%	F	%	F	%
Fiyat	10	14,3	56	80,0	3	5,7
Kalite	11	15,7	49	70,0	10	14,3
Etiketleme	13	18,6	18	25,7	39	55,7
Ambalajlama	16	22,9	15	21,4	39	55,7
Tazelik	16	22,9	35	50,0	19	27,1
Tat	9	12,9	53	75,7	8	11,4
Çankaya						
Fiyat	21	30,0	45	64,3	4	5,7
Kalite	19	27,1	42	60,0	9	12,9
Etiketleme	24	34,3	12	17,1	34	48,6
Ambalajlama	20	28,6	7	10,0	43	61,4
Tazelik	9	12,9	46	65,7	15	21,4
Tat	9	12,9	53	75,7	8	11,4

Tüketiciler tavuk eti satın alırken, satın alma yeri olarak kasap, market ve süper marketleri tercih etmektedirler. Hepsini tercih eden üreticiler de söz konusudur. İki ilçedeki

tüketiciler arasındaki en belirgin fark Çankaya ilçesinde marketi ve süper marketi tercih edenlerin oranı daha yüksektir. Yapılan başka bir araştırmada ise ailelerin % 77,5 gibi büyük bir bölümü tavuk etini süpermarketten, % 21,9'u ise kasaptan almayı tercih etmektedir [10]. Başka bir çalışmada ise, tüketicilerin %50,70'i marketler-süpermarketlerden, %48,47'si tavuk marketlerden kanatlı eti satın aldığını, %0,83'ü ise kanatlı hayvanını canlı alıp kestiklerini belirtmişlerdir [11].

Çizelge 10. Tüketicilerin Tavuk Eti Satın Aldıkları Yerler

	Mamak		Çankaya	
	Frekans	%	Frekans	%
Kasap	29	41,4	30	42,9
Market	31	44,3	45	64,3
Süper Market	25	35,7	39	55,7

*Tüketiciler birden fazla seçeneğe cevap verdiği için toplam %100'ü geçmektedir.

Tüketicilerin tavuk eti satın alma yeri tercihinde etkili olan birçok faktör söz konusudur. Mamak ilçesinde öne çıkan faktörler; satış yerinin hijyen olması, kalite garantisinin olması, et çeşidinin çok olması ve fiyat etiketi olmasıdır. Çankaya ilçesinde ise bunların dışında alışveriş saatlerinin uygun olması ile tüm alışverişin yapılacağı yer olması konuları ön plana çıkmaktadır.

Çizelge 11. Tüketicilerin Tavuk Eti Satın Alacağı Yeri Belirleyen Faktörlerin Önem Derecesi

Faktörler	Hiç Önemli Değil		Önemli Değil		Ne Önemli Ne Önemsiz		Önemli		Çok Önemli		Likert Puanı	
	Çnký	Mmk	Çnký	Mmk	Çnký	Mmk	Çnký	Mmk	Çnký	Mmk	Çnký	Mmk
	%										5'li ölçek	
Eve-işyerine yakın	10,0	15,7	14,3	10,0	15,7	11,4	44,3	50,0	15,7	10,0	3,41	3,29
Alışveriş saatleri uygun	7,1	11,4	12,9	15,7	30,0	24,3	37,1	40,0	12,9	7,1	3,85	3,15
Tüm alışverişini yapabileceği yer	5,7	11,4	12,9	12,9	15,7	18,6	52,9	41,4	12,9	12,9	3,54	3,32
Et ve et ürünleri çeşitliliği bol	1,4	0,0	11,4	4,3	18,6	12,9	48,6	57,1	20,0	22,9	3,74	4,01
Promosyon/reklam yapılması	37,1	22,9	25,7	32,9	11,4	20,0	21,4	17,1	4,3	2,9	2,30	2,41
Fiyatlar diğer yerlere göre ucuz	17,1	8,6	25,7	11,4	15,7	28,6	31,4	28,6	8,6	17,1	2,88	3,36
Sahibini tanıyor olması	22,9	17,1	18,6	27,1	12,9	14,3	31,4	25,7	14,3	11,4	2,95	2,86
Kredi kartı ile ödeme kolaylığı	7,1	10,0	12,9	14,3	37,1	12,9	24,3	48,6	18,6	11,4	3,04	3,38
Kalite garantisinin olması	1,4	0,0	8,6	1,4	8,6	8,6	45,7	60,0	34,3	27,1	4,04	4,16
Satış yerinin hijyen olması	0,0	0,0	0,0	2,9	2,9	7,1	32,9	42,9	64,3	41,4	4,61	4,30
Et fiyatlarında etiket olması	0,0	5,7	1,4	0,0	7,1	10,0	52,9	54,3	38,6	27,1	4,28	4,00

Tavuk eti fiyatlarındaki olası artış ve azalışların, tüketicilerin tavuk eti tüketimini nasıl ve ne yönde etkileyeceğine ilişkin bilgiler Çizelge 12 ve 13'de verilmiştir. Tavuk eti fiyatlarındaki olası %10 düzeyindeki artışın, Mamak ilçesindeki tüketicilerin tavuk eti tüketimi bir miktar etkileyeceği, ancak %25 oranındaki artışın ise önemli ölçüde etkileyeceği söylenebilir. Nitekim %10 fiyat artışına ilişkin Likert puanı 2,80 iken, %25 oranındaki artışa ilişkin Likert puanı 3,69'a yükselmektedir. Çankaya ilçesine ait Likert puanları Mamak ilçesine göre daha düşük bulunmuştur. Bu durum tavuk eti fiyatlarındaki artışın, Çankaya ilçesindeki tüketicileri Mamak ilçesindeki tüketiciler kadar etkilemeyeceği ifade edilebilir. Bu durum gelir düzeyi farklılığı ile açıklanabilir.

Çizelge 12. Tavuk Eti Fiyatlarındaki Olası % 10 veya %25 Oranındaki Artışın Satın Alma Miktarını Etkileme Durumu

	Mamak				Çankaya			
	%10		%25		%10		%25	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Hiç Etkilemez	15	21,4	3	4,3	13	18,6	7	10,0
Etkilemez	14	20,0	12	17,1	22	31,4	11	15,7
Ne Etkiler Ne Etkilemez	14	20,0	12	17,1	21	30,0	19	27,2
Etkiler	19	28,6	20	28,6	13	18,6	21	30,0
Çok Fazla etkiler	7	10,0	23	32,9	1	1,4	12	17,1
5'li Likert Puanı	2,80		3,69		2,52		3,28	

Anı şekilde tavuk eti fiyatlarındaki azalmalar karşısında Mamak ilçesindeki tüketicilerin daha duyarlı olduğu belirlenmiştir. Fiyatlardaki %10 azalış karşısında Mamak ilçesindeki tüketicilerin %44,3'ü tüketimlerinin artacağını belirtirken, bu oran Çankaya ilçesindeki tüketicilerde %25,7 olarak belirlenmiştir. Fiyatların %25 azalması halinde Mamak ilçesindeki tüketicilerin %60'ı tüketimlerinin artacağını belirtirken, Çankaya ilçesinde bu oran %45,7'dir. Likert puanlarına göre tavuk eti fiyatlarındaki %10 azalma karşısında Çankaya ilçesindeki tüketicilerin tavuk eti tüketimlerinin çok az artacağı (5'li Likert ortalaması 2,64), ancak fiyatların %25 azalması karşısında her iki ilçedeki tüketicilerin tavuk eti tüketimlerinin önemli oranda (Mamak Likert puanı 3,60 ve Çankaya Likert puanı 3,51) artacağı görülmektedir.

Çizelge 13. Tavuk Eti Fiyatlarındaki Olası % 10 veya %25 Oranındaki Azalışın Satın Alma Miktarını Etkileme Durumu

	Mamak				Çankaya			
	%10		%25		%10		%25	
	F	%	F	%	F	%	F	%
Hiç Etkilemez	13	18,6	7	10,0	14	20,0	10	14,3
Etkilemez	14	20,0	11	15,7	20	28,6	9	12,9
Ne Etkiler Ne Etkilemez	12	17,1	10	14,3	18	25,7	19	27,1
Etkiler	24	35,7	17	24,3	17	24,3	19	27,1
Çok Fazla etkiler	6	8,6	25	35,7	1	1,4	13	18,6
5'li Likert Puanı	2,90		3,60		2,64		3,51	

III. SONUÇ VE ÖNERİLER

Mamak ilçesinde yaşayan ailelerin aylık ortalama geliri 4.451,4 TL, Çankaya ilçesinde ise 7.964,3 TL'dir. Mamak ilçesindeki ailelerde yıllık kişi başı toplam et tüketimi 37,09 kg iken bu rakam Çankaya ilçesinde 92,25 kg'dır. Çankaya ilçesinde kişi başı kırmızı et tüketimi (52,42 kg) Mamak ilçesine göre (16,87 kg) oldukça yüksek bulunmuştur. Tavuk eti tüketimlerine bakıldığında; Çankaya ilçesinde kişi başına tavuk eti tüketimi (28,22 kg), Mamak ilçesine göre (14,18 kg) daha yüksek olmasına rağmen oransal olarak daha düşüktür. Buna göre Çankaya ilçesinde yaşayanların kişi başına tavuk eti tüketiminin oranı toplam et tüketimi içerisinde %30,60 iken bu oran Mamak ilçesinde %38,24'dür.

Tüketicilerin et satın alırken dikkat ettikleri faktörlere ilişkin Likert puanları ortalamalarına bakıldığında; en yüksek puana sahip olan faktörlerin her iki ilçede de etin taze olması ve rengi ile hijyen durumu olduğu belirlenmiştir. Fiyat faktörüne ait Likert puanının Mamak ilçesinde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. En düşük Likert puanına sahip faktörlerin ise et satışında reklam ve promosyon olması ile uzmanlar tarafından önerilmiş olması gelmektedir. Özellikle uzmanlar tarafından önerilmiş olmasına ilişkin Likert puanının Çankaya ilçesinde çok düşük olduğu saptanmıştır.

Her iki ilçede de tavuk etine ilişkin fiyat, kalite, tat ve tazeliğin geçmiş yıllarda daha iyi olduğunu ifade edenlerin

oranı yüksek iken, etiketleme ve ambalajlamanın günümüzde daha iyi olduğunu belirtenlerin oranı yüksek bulunmuştur.

Tavuk etinin satın alım yeri olarak iki ilçede de kasaptan satın alanların oranı birbirine yakın iken, Çankaya ilçesinde market ve süpermarketlerden satın alanların oranı daha yüksektir. Satın alma yerini tercih nedenleri arasında en yüksek Likert puanına sahip faktörler arasında her iki ilçede de satış yerinin hijyen olması, et fiyatı etiketi olması ve kalite garantisinin olması gelmektedir. En düşük Likert puanına sahip faktörler ise promosyon ve reklam olması ile işyeri sahibinin tanıdık olması gelmektedir.

Tüketicilerin tavuk eti satın alımında, fiyat faktörünün Mamak ilçesinde Çankaya ilçesine göre daha önemli olduğu belirlenmiştir. Tüketicilerin tavuk eti fiyatlarındaki %10 ve %25 oranındaki artış ve azalış karşısında, Mamak ilçesindeki hanelerin Çankaya ilçesinde yaşayanlara göre daha çok etkilendiği belirlenmiştir. Tavuk eti fiyatları arttığında Mamak ilçesindeki ailelerin et tüketimlerinin azalacağı, aynı şekilde tavuk eti fiyatları azaldığında ise tüketimlerinin Çankaya ilçesine göre daha fazla artacağı belirlenmiştir. Bu durum Çankaya ilçesinde yaşayanların geliri yüksek olduğu için tavuk eti fiyatlarının artması veya azalmasından daha az etkilendiklerini göstermektedir.

KAYNAKLAR

- [1] ŞENGÜL, T., ÇELİK, Y., DOĞAN, Z. 2002. "Şanlıurfa İli Kentsel Alanda Tüketicilerin Tavuk Eti Tüketim Düzeyleri ve Tüketim Alışkanlıklarının Belirlenmesi", G.O.P Ün. Ziraat Fak. Derg. 19(1):145-150.
- [2] FAO, (20.12.2017), 1/2014-2016 UN Comtrade
- [3] Anonim, 2019. Tarım ve Orman Bakanlığı, TEBGE, "Tarım Ürünleri Piyasaları, Tavuk Eti" 2019
- [4] STEFANÍKOVA, L., SEVCÍKOVA, L., JURKOVA, J., 2006. "Positive and Negative Trends in University Students" Food Intake. Bratisl Lek Listy, 107:217-220
- [5] ŞENGÜL, S., 2004. "Türkiye'de Gelir Gruplarına Göre Gıda Talebi", ÖDTÜ Gelişme Derg. 31:115-148
- [6] USDA "Türkiye Yıllık Kanatlı ve Ürünleri Raporu", Tarih; 20.09.2017, Rapor No:TR7037
- [7] İnci, h., E., Karakaya, T., Şengül, B. Söğüt, 2014. "Bingöl İlinde Kanatlı Eti Tüketiminin Yapısı" Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi 1(1): 17-24, 2014
- [8] Eleroğlu, H., H., Bircan, R., Arslan, 2018. "Yozgat İl Merkezinde Yumurta ve Tavuk eti Tüketimi Üzerine Etki Eden Faktörler" Tavukçuluk Araştırma Dergisi 15 (1): 29-33, 2018 Basılı ISSN:1302-3209 - Çevrimiçi ISSN:2147-9003
- [9] Ertürk, Y. E., K. Karadaş, K. Şahin 2014. "İğdir İlinde Tüketicilerin Tavuk Eti ve Balık Tercihlerini Belirleyen Faktörler" XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi 3-5 Eylül 2014, Samsun
- [10] Altuntaş, B. ve H. G., Doğan, 2017. "Kırşehir İli Kentsel Alanda Hane Halkının Kanatlı Et Tüketim Alışkanlıklarının ve Satın Alma Kararını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi" Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi ISSN: 1300-2910 E-ISSN: 2147-8848 (2017) 34 (2), 20-28
- [11] Kızılaslan, H., S. Nalinci, 2013. "Amasya İli Merkez İlçedeki Hanehalkının Kanatlı Eti Tüketim Alışkanlıkları ve Kanatlı Eti Tüketimini Etkileyen Faktörler" Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi 6 (2013) 1-18